

Yusuf BAYRAKTUTAN*
Merve AKATAY**

Kentsel Yoksulluk ve Mikro Finansman: Kocaeli Örneği

Urban Poverty and Micro Finance:
The Case of Kocaeli

Özet

Dar gelirli bireylere yardım/bağış yerine bankalar, sivil toplum kuruluşları, kredi kooperatifleri ve diğer resmi mali sistem unsurları aracılığıyla onları üretime sevk edecek düşük miktarda kredilerin kullanılmasını, tasarruf ve diğer temel finansal hizmetlerin sağlanması olarak tanımlanabilen mikro finansman, yoksullukla mücadelede etkili olduğu savunulan popüler yaklaşımlardandır. Türkiye’de fert başına gelir bağlamında uzun süredir ilk sıralarda olan Kocaeli’de, demografik unsurlar kentsel yoksulluğu çözüm bekleyen sorunlar arasına yerleştirmektedir. Bu çalışma, kentsel yoksulluğun mikro kredi uygulamalarıyla azaltılabileceği argümanını Kocaeli örneğinde incelemeyi ve mikro kredilerin katkısını saptamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kentsel yoksulluk, mikro kredi, Kocaeli.

JEL Kodları: D63, H75, I38, O18

Giriş

Yoksulluk, gelişme düzeyi ne olursa olsun her ülkenin mücadele ettiği iktisadi sorunlardan biridir. Özellikle 1990’lı yıllardan itibaren yoksulluğun küresel bir sorun olarak algılanmaya başlanması, Birleşmiş Milletler (BM) ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların bu konu üzerinde yoğunlaşmalarını sağlamıştır. 2000 yılında BM tarafından ilan edilen ve 189 üye ülkenin 2015 yılına kadar gerçekleştirmeyi taahhüt ettiği Binyıl Kalkınma Hedefleri arasında aşırı yoksulluğun ortadan kaldırılması

* Prof. Dr., Kocaeli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü Umutepe/Kocaeli e-posta: ybayraktutan@kocaeli.edu.tr

** Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi.
Bu makale, ikinci yazarın, birinci yazar danışmanlığında yazdığı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

hedefinin varlığı, yoksulluk sorununun güncelliğini koruduğuna işaret etmektedir.

Dar gelirli bireylere yardım/bağış yerine bankalar, sivil toplum kuruluşları, kredi kooperatifleri ve diğer resmi mali sistem unsurları aracılığıyla onları üretime sevk edecek düşük miktarda kredilerin kullanılması, tasarruf ve diğer temel finansal hizmetlerin sağlanması olarak tanımlanabilen mikro finansman, yoksullukla mücadelede etkili olduğu savunulan popüler yaklaşımlardan biridir. Mikro finansman sistemi, yoksullara yapılan yardımların, insanları tembelleğe ittiğini ve yoksulluğu azaltmadığını; yoksulların alacakları mikro krediler sayesinde bir iş yaparak yoksulluktan kurtulabileceklerini ileri sürmektedir. 1970'li yıllarda Muhammed Yunus tarafından Bangladeş'te başlatılan mikro kredi projesi, daha sonraları gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan birçok ülkede yoksullukla mücadelede kullanılan en etkin yöntemlerden biri haline gelmiştir. Yoksul insanların, özellikle de kadınların, finansal hizmetlere erişiminin sağlanarak ekonomik ve sosyal konumlarının iyileştirilmesi amacını taşıyan sistem, Türkiye'de sivil toplum örgütleri ve il özel idareleri tarafından uygulanmaktadır.

Bu çalışma, kentsel yoksulluğun mikro kredi uygulamalarıyla azaltılabileceği argümanını Kocaeli örneğinde inceleme ve mikro kredilerin katkısını saptamayı amaçlamaktadır. Kavramsal çerçeve sonrasında, saha araştırması kapsamında Kocaeli İl Özel İdaresi'nden mikro kredi kullanan 102 kadınla yapılan anket ve analiz sonuçları sunulmaktadır.

1. Yoksulluk kavramı

Sorunun karmaşık ve çok boyutlu niteliği nedeniyle ilgili literatürde ittifak edilmiş bir tanıma rastlanmasa da yoksulluk, çok genel bir anlatımla insanların ihtiyaçlarını karşılayamama durumunu ifade etmektedir.

Yoksulluğun sadece iktisadi değil, aynı zamanda sosyal, kültürel, siyasal ve psikolojik, vb çok yönlü bir kavram olması, üzerinde görüş birliğine varılan tek bir tanım yapılmasını zorlaştırmaktadır. Öte yandan yoksulluğu, "açlık", "eğitimsizlik", "barınacak bir evinin olmaması", "hasta olma ve tedavi olamamak", "hiçbir işinin olmaması ya da iyi bir işe sahip olamamak", "kirli suyun sebep olduğu hastalık nedeniyle çocuğunu kaybetmek", "gelecek korkusuyla yaşamak ve çocuklarının geleceğinden endişe duymak", "umutsuzluk", "eşitsizlik", "özgür olamamak", "siyasal yaşama katılamamak", şeklinde farklı yansımalarıyla ele alarak tanımlamak mümkündür (Gündoğan, 2008: 42-43). Bu kavramla ilgili en belirgin özellik "temel ihtiyaçlar" konusudur. Genellikle bir kişinin, asgari düzeyde refahı sağlayan yiyecek, barınma, giyim ve sağlık gibi temel ihtiyaçlarını

karşılayamadığı durumda yoksul olduğu kabul edilmektedir (Joassart-Marcelli, 2005: 25).

Temelde bir azgelişmişlik sorunu gibi algılsa da yoksulluk, gelişmiş ülkelerde de görülmekte ve tartışılmaktadır. Ancak gelişmiş ülkelerde büyümenin yanında, refah devleti kapsamında düşük gelirli kesimler için devletin sağladığı gelir desteği, yaygın sağlık ve eğitim hizmetleri ve işsizlik sigortası gibi uygulamalar yoksulluğun etkilerinin bu ülkelerde daha az hissedilmesini sağlarken, kaynak yetersizliği nedeniyle bu tür hizmetlerin sınırlı olması, yoksulluk sorununun özellikle azgelişmiş ülkelerde daha fazla hissedilmesine neden olmaktadır (Korkmaz ve Bayramoğlu, 2007: 98-99).

1.1. Kentsel yoksulluk

Kentsel yoksulluk; tüketim kalıpları, mal ve hizmet fiyatları ile ulaştırma maliyetleri gibi maliyetleri arttıran faktörler bakımından kırsal yoksulluktan farklı özellikler taşımaktadır (Es ve Güloğlu, 2011: 8). Tarım alanlarının daralması, bölüşülmesi ve tarımda makineleşmeye gidilmesi sonucu kırdan insan gücüne olan ihtiyacın azalması ile kent yaşantısının eğitim, sağlık, ulaşım, sosyal ve kültürel imkanlarının çekiciliği kırdan kente yoğun bir göç yaşanmasına sebep olmaktadır (Kule ve Es, 2005: 272). Ancak kentsel yoksulluğun kırdan kente göçlerin bir sonucu olup olmadığı tartışılmaktadır. Bu konuda iki yaklaşım mevcuttur. Bunlardan ilki, kırsal kesimdeki yoksulların düşük gelir/istihdam fırsatları nedeniyle kentlere itildiklerini ve hızlı göçlerin kentsel alanlardaki yavaş istihdam artışları karşısında hızlı bir enformelleşmeye ve buna bağlı olarak yoksullaşma sürecine yol açacağını ileri sürmektedir. Bu durumda kentsel yoksulluk, kırsal yoksulluğun bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. Diğer yaklaşım, göç maliyetlerini karşılama güçlükleri sebebiyle yoksulluğu, göçü özendirmenin aksine engelleyen bir etmen olarak görmektedir (Şenses, 2006: 161-162).

Kent yoksulluğu, yaşadıkları kent alanlarında yeterli gelire sahip olamama, temel hizmetlerden yararlanma yetersizliği yanı sıra, varoşlara itilme, olumsuz yaşam ortamları, yargı, eğitim, karar süreçleri ve yurttaşlık gibi temel haklardan yararlanma yetersizliği gibi sorunlara da yol açmaktadır (Türkdoğan, 2003: 106-107).

Türkiye, 1980'lerden sonra IMF ve Dünya Bankası'nın da desteği ile ekonomisini dışa açarak büyümeyi amaçlamış; ancak benzer konumda olan ülkeler gibi, makroekonomik istikrarı uzun süre sağlayamamıştır. Bu süreçte yoksulluk olgusunun nicelik ve niteliği değişmiş ve özellikle iç göç olgusu ile kır yoksulluğuna önemli ölçüde kent yoksulluğu eklenmiştir (Altay, 2007: 63).

1.2. Yoksullukla mücadele yaklaşımları

Özellikle 20. yüzyılın değişik dönemlerinde benimsenen yoksullukla mücadele stratejilerine bakıldığında, iki temel politika grubunun uygulandığını söylemek mümkündür. İlk grup politikalar, daha çok II. Dünya Savaşı'nın ardından 1980'lere kadar bütün dünyada yaygın olan, yoksullukla doğrudan mücadeleyi amaçlayan ve esas olarak bir sosyal güvenlik ağını öngören sosyal politikalar niteliğinde iken; küreselleşme sürecinin bir ürünü kabul edilebilecek ikinci grup politikalar, yoksulluğun önemli bir kaynağı olan işsizliği azaltarak ve ekonomik büyümeyi sağlayarak yoksulluğu dolaylı yoldan azaltmayı amaçlamaktadır (DPT, 2007: 3).

1.2.1. Yoksullukla dolaylı mücadele

Ekonomik büyümenin, yoksulluğun azaltılmasında önemli bir etken olduğu konusunda yaygın bir görüş vardır. Yoksulluk oranlarındaki en büyük düşüşlerin de, istikrarlı büyüme dönemlerinde meydana geldiği görülmektedir (Gündoğan, 2008: 49). Dolaylı yaklaşım, kaynakların büyümeyi hızlandırmak için kullanılmasını ve büyüme yoluyla yoksulların gelirlerinin arttırılarak yaşam koşullarının iyileştirilmesini sağlamayı amaçlamaktadır (Şenses, 2006: 219). Burada dikkat edilmesi gereken nokta, büyümenin sağlanmasının yanı sıra büyümeden kaynaklanan kazanımların adil bölüşümü, yoksullara ulaşma derecesi ve yoksul grupların yaşam koşullarında meydana gelen değişikliklerdir. Gelir dağılımındaki eşitsizlikleri arttıran bir büyüme süreci, büyümenin yoksulluğun azaltılması konusunda sağladığı yararları da azaltacaktır (Şenses, 2006: 223-226). Adil bir gelir dağılımının sağlanmadığı büyüme sürecinin, yoksulluğun azaltılmasında başarıya ulaşması olanaksızdır.

1.2.2. Yoksullukla doğrudan mücadele

Yoksullukla doğrudan mücadele yaklaşımı, devletin başta beslenme, sağlık, eğitim ve konut gibi temel ihtiyaçlar olmak üzere, yoksulların yaşam koşullarını ilgilendiren konulara yönelik uygulamaya koyduğu somut program ve politikaları vasıtasıyla yoksul kesimlere sağladığı transferleri içermektedir (Şenses, 2006: 219). Devlet, yoksullukla mücadele kapsamında vergi, sosyal güvenlik, sosyal yardım, sağlık ve eğitim politikaları gibi araçlarla gelirin ikincil dağılımına müdahale etmektedir (Gündoğan, 2008: 51).

Bu yaklaşıma göre, yoksullukla mücadelede sosyal refah devletinin çözüm önerileri şu şekilde sıralanmaktadır: Negatif gelir vergisi ve artan oranlı vergi tarifesi uygulanmalı, servet vergilerine ağırlık verilmeli, asgari ücret vergi dışı bırakılmalı ve gelir vergisi uygulamasında ücretlilere özel

indirim uygulanmalıdır. Ayrıca eğitim, sağlık, sosyal güvenlik hizmetleri devlet tarafından bedava sunulmalı, bölgelerarası dengesizliklerin azaltılması ve istihdama yönelik kamu harcamaları arttırılmalı, tarım kesimine sübvansiyonlar ve tarımsal destekleme alımları politikası uygulanmalı, esnaf ve sanatkarlara teşvikler sağlanmalı, işsizlik sigortası oluşturulmalı, yoksullara doğrudan parasal yardımlar yapılmalı, işsizlere yönelik bilgi, beceri kazandırma kursları açılmalı, toprak reformu ile yoksul vatandaşlara arazi ve arsalar dağıtılmalıdır (Aktan, 2010: 151).

Refah devleti politikaları, liberaller tarafından, hizmetlerde kalitesizlik, israf, savurganlık, verimsizlik, ağır vergi yükü dolayısıyla düşük yatırım ve işsizlik gibi sonuçları olduğu gerekçesiyle eleştirilmektedir. Buna göre devlet, yoksulluğun çözümü değil bizatihi kaynağıdır.

II. Dünya Savaşı'nın ardından uygulanmaya başlanan ve 1970'lerin sonuna kadar yaygınlaşan, tam istihdam ve kapsamlı bir sosyal güvenlik ağının kurulması biçiminde özetlenebilecek olan refah devleti politikalarının, özellikle gelişmiş dünyada genel olarak yoksulluğun ortadan kaldırılmasında önemli başarılar sağladığı söylenebilir. Ancak yoksullukla mücadele için ağırlık verilen sosyal güvenlik harcamalarının bütçe üzerindeki yükünün giderek artması, bu politikaların 1980'lerden itibaren terk edilmesine yol açmıştır. Refah devleti politikalarına duyulan güvensizliğin nedenlerinden biri de, bu tür politikaların yardıma bağımlılık ya da yoksulluk kültürü yaratma riskine sahip olmalarıdır (DPT, 2007: 3-4). Sosyal yardımlarla geçimini sürdüren insanlar, çalışmadan gelir elde ettiklerini gördüklerinde, çalışarak gelir elde etmek için daha az çaba sarf etmeye başlayacaklar; bu da yoksulların sayısının azalması yerine artmasına yol açacaktır.

Yoksullukla doğrudan mücadele kapsamında değerlendirilebilecek bir yaklaşım da gıda, eğitim, kredi, bazı temel mal ve hizmetlere sübvansiyon uygulamalarını içeren programlardır. "İşsizlikle yoksulluk arasında kurulan ilişki, yoksulluğun ortadan kaldırılmasında istihdam politikalarının önemini ortaya çıkarmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, izlenecek makroekonomik politikalar sonucu istihdamın arttırılması, yoksullukla mücadelenin en kestirme yollarından biri olarak görülecektir" (Gündoğan, 2008: 163). Ayrıca, meslek ve girişim kabiliyetine rağmen işletme kuracak kadar sermaye birikimi olmayan yoksullara belli düzeyde sağlanacak sermaye, bu kişilerin hem yoksulluktan kurtulmalarına hem de milli gelire daha fazla katkı sağlamalarına yardımcı olacaktır (Sarısoy ve Koç, 2010: 333). Bu bağlamda değerlendirildiğinde, çalışmamızın da konusunu oluşturan mikro finans sistemi, kadın emeğinin emek piyasasına girişini kolaylaştırarak, yoksullukla mücadelede kullanılacak en etkili yöntemlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Muhammed Yunus'un 1976 yılında Bangladeş'te

kurduğu Grameen Bankası'yla başlattığı yoksul kadınlara mikro kredi verilmesi projesi, ulaştığı başarılarla hem Yunus'a hem de Grameen Bankası'na, 2006 yılında Nobel Barış Ödülü'nü kazandırmıştır.

2. Mikro finansman ve mikro kredi

Mikro finansman, bir ekonomide resmi finans kuruluşlarına erişim olanağı bulamayan ya da resmi finans kuruluşlarının hizmet sunmadıkları veya eksik hizmet sundukları yoksullar, düşük gelirli aileler ve bunların mikro girişimcileri için oluşturulmuş bir finansman yöntemidir (La Torre, and Vento, 2006: 38). Buna göre mikro finansman, belirli bir düzeyin altında gelire sahip bireylere yardım ve bağış yapmak yerine bankalar, sivil toplum kuruluşları, kredi kooperatifleri ve diğer resmi mali sistem ögeleri aracılığı ile onların ihtiyaçlarını karşılayacak ve üretime sevk edecek düşük meblağlardaki kredilerin kullandırılması, böylelikle hem bu bireylerin mevcut refah seviyelerinin artırılması hem de çok küçük değerlerin üretim sürecinde kullanılması ile kişi başına düşen milli gelirin ve büyüme oranının yükseltilmesi amaçlarına hizmet eden ekonomik bir sistemi ifade etmektedir (Anonim, 2010: 11).

Mikro finansman ile finansal kurumların hizmet sunmadıkları veya eksik hizmet sundukları düşük gelir grubunun tasarruf mevduatı, ödeme hizmetleri, para transferleri ve sigorta işlemleri gibi çok geniş alanda sunulan finansal hizmetlere erişimlerinin sağlanması hedeflenmektedir. Bu finansal hizmetler içerisinde en yaygın olarak kullanılanı ise yoksullara küçük miktarlı kredilerin sağlandığı mikro kredilerdir (Okumuş, 2011: 142). Mikro kredi, iş yapma fikri olup, gelir getirici bir faaliyette bulunmak üzere, küçük başlangıç sermayesine ihtiyaç duyan yoksullara, işletme sermayesi ihtiyacının karşılanması, hammadde ve malzeme ya da imalat için gerekli teçhizatın alımı gibi amaçlarla sağlanan düşük meblağlı kredidir.

Mikro finans hizmetlerinin büyük bir bölümünün mikro kredi faaliyetlerinden oluşması ve 1970'li yıllarda mikro finans hizmetlerinin sadece mikro kredi hizmetinin sunumuyla uygulamaya konulması, mikro finans ve mikro kredi kavramlarının karıştırılarak çoğu kez birbirlerinin yerine kullanılmasına neden olmaktadır (Gökyay, 2011). Ancak yukarıdaki tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere mikro finans hizmetleri, tasarruf, sigorta, mikro kredi, para transferi gibi hizmetleri içeren geniş kapsamlı bir hizmet anlayışını ifade ederken; mikro kredi, mikro finans hizmetlerinin sadece bir kısmını oluşturduğundan bir alt küme olma niteliğini taşımaktadır.

Mikro finans sistemi, mevcut koşullarda hiçbir finansal kuruluştan hizmet alamayan yoksul bireyleri iktisaden bağımlılıktan kurtarıp üretken hale getirerek düzenli gelir sahibi olmalarını sağlamakta; üretim kapasitesini

ve çıktı seviyesini arttırarak büyüme ve kalkınma gibi makroekonomik hedeflerin gerçekleştirilmesine de yardımcı olmaktadır (Anonim, 2010: 12). Çeşitli kişi ya da kuruluşlar tarafından yoksul bireylere ayni ya da nakdi yardımların yapılması yerine mikro kredi sisteminin kullanılması, bu bireylerin başkalarına bağımlılığını önlemekte ve çalışma arzuları ile kendilerine olan güvenlerini arttırmaktadır (Korkmaz, 2004: 18). Ayrıca mikro finansman, sadece yoksullukla mücadele yöntemi olmayıp, grup oluşturma, güven hissi yaratma, finansal alanda eğitim verilmesi gibi sosyal işlevlerin sağlanması ile yoksulların topluma entegre edilmesi ve bu sayede geniş tabanlı toplumsal kalkınmanın hedeflendiği bir anlayışı ifade etmektedir (Okumuş, 2010: 142).

2.1. Mikro finansmanın gelişimi

Mikro finans yoluyla yoksullukla mücadele hareketi, 1970'li yılların ortalarında o dönemde Bangladeş'in Chittagong Üniversitesi'nde Ekonomi Profesörü olan Muhammed Yunus tarafından başlatılmıştır. Ülkenin yoksulluk ve sefalet bağlamında içinde bulunduğu şartlar, Yunus'u bu sorunlara çözüm bulmak amacıyla araştırmaya yöneltmiştir (Hashemi, and Morshed, 1997: 217).

Yunus'un, 1974 yılında Chittagong Üniversitesi'ne komşu olan Jobra köyünde yoksul insanlar üzerinde yaptığı araştırma sırasında gördüğü yoksullardan Safiye Begüm'ün içinde bulunduğu durumdan etkilenerek ortaya koyduğu çözüm, Grameen tipi kredi modelinin temelini oluşturmaktadır. Safiye Begüm geçimini bambu tabure yapıp satarak sağlamaktadır. Ancak tabureyi yapmak üzere bambu kamaşlarını alacak sermayesi olmadığı için malzemeyi aracıdan borç karşılığı almakta ve bu nedenle yaptığı tabureleri her akşam yine aynı kişiye satmaktadır. Begüm'ün bütün bu işten kazandığı yalnızca 2 Cent'tir. Malzemeyi almak için ise 22 Cent'e ihtiyacı vardır. Begüm'ün tam bir sömürü ile karşı karşıya olduğunu ve eğer malzemesini kendi alabilse bu işten daha fazla kazanacağını düşünen Yunus (2003: 15-24), yaptığı araştırma sonucunda, yoksul insanların kişisel becerileriyle iyi işler yapabildiklerini, fakat teminat eksiklikleri nedeniyle ticari bankalardan uygun faiz oranlarıyla kredi alamayıp çok yüksek faiz oranlarıyla tefecilerden borç almak zorunda kaldıklarını görmüştür. Bu durum ise yoksul insanların, geçimlerini sağlayamamalarına ve birikim yaparak sermaye oluşturamamalarına neden olmaktadır. Yunus, yoksul insanların yoksulluklarının, sanıldığı gibi eğitimsizlik ya da cahilliğe değil, sermaye ve birikim sorunlarına bağlı olduğu sonucuna ulaşmıştır (Korkmaz ve Bayramoğlu, 2007: 103).

Yunus, 1976 yılında araştırma yaptığı köyde malzeme alabilmeleri için 42 yoksul aileye 27'er dolar kredi vererek ilk mikro kredi projesini

başlatmıştır. Bu projeye Bangla dilinde kırsal ya da köy anlamına gelen Grameen adı verilmiştir. 1976-1979 yıllarında bu proje, diğer köylere; merkez bankasının sponsorluğu ve ticari bankaların desteğiyle proje Bangladeş'in başkenti olan Dhaka'nın kuzeyindeki Tangail'e kadar yayılmıştır. Mikro kredi uygulaması, yoksulluğu inkar etmemekte; yoksullara kendilerini kurtarmaları için bir fırsat vermektedir (Buğra, 2009: 94).

1990'lı yıllardan sonra yoksullukla mücadeleye verilen önem, beraberinde mikro finans uygulamalarına gösterilen ilginin de artmasına sebep olmuştur. Günümüzde mikro finans, uluslararası kalkınma örgütleri tarafından da dünya genelinde yoksulluğun azaltılmasında en önemli yaklaşımlardan biri olarak kabul edilmektedir.

2-4 Şubat 1997 tarihlerinde Washington D.C.'de 137 ülkeden 2900'ü aşan katılımcı ile ilk "Mikro Kredi Zirvesi" toplanmış; 2005 yılına kadar dünyadaki en yoksul 100 milyon aileye ve özellikle ailenin kadın üyelerine ulaşılması hedeflenmiştir. Micro Credit Summit Campaign tarafından 2005 yılında yayınlanan raporda, 31 Aralık 2004 itibarıyla 3.164 mikro kredi kuruluşunun, 92.270.289 müşteriye ulaştığı; bunların 66.614.871'inin en yoksul kesimden olup ilk kez mikro kredi kullandıkları ve % 83,5'inin (55.622.406 kişi) kadın müşterilerden oluştuğu (Anonim, 2010: 19) belirtilmektedir.

1959'dan beri önemli sorunların altını çizmek ve uluslararası ilgiyi küresel ölçekte belli konulara çekmek amacıyla her yılı bir "uluslararası yıl" olarak belirleyen BM, aşağıdaki amaçlarla 2005 yılını "Uluslararası Mikro Kredi Yılı" ilan etmiştir (IYOM, 2010):

- i. Mikro finansman ve mikro kredinin Binyıl Kalkınma Hedefleri'ne yapacağı katkıyı değerlendirmek ve teşvik etmek,
- ii. Halkın mikro finansman ve mikro kredinin kalkınma denkleminin ayrılmaz parçaları olduklarına dair bilinç ve anlayışını geliştirmek,
- iii. Kapsayıcı finansal sektörleri teşvik etmek,
- iv. Finansal hizmetlere sürdürülebilir erişimi desteklemek,
- v. Mikro finansmanın kapsam ve başarısını oluşturup genişletmek için stratejik ortaklıkları ve yenilikleri teşvik etmek.

Tablo-1'den, dünya genelinde 1997-2009 yılları arasında mikro kredi uygulamalarının gelişimini izlemek mümkündür. 1997 yılı itibarıyla 618 mikro finans kuruluşu, 7,6 milyonu "en yoksul müşteri" olarak nitelenen yoksulluk sınırı altındaki kişiler olmak üzere, toplamda 13,5 milyon yoksula hizmet sağlamıştır. 2009 sonunda 3589 mikro finans kuruluşunun, 128,2

milyonunu en yoksulların oluşturduğu yaklaşık 190 milyon kişiye ulaştığı görülmektedir. 12 yılda mikro finans kuruluş sayısının ve ulaşılan en yoksul sayısının devamlı artması, mikro finans uygulamalarının öneminin farkına varıldığına işaret etmektedir. Ancak dünyadaki insanların yarısının günlük 2 doların altında bir gelirle yaşadığı düşünüldüğünde, ulaşılan bu rakamların da yetersiz kaldığı açıktır.

Tablo 1: 1997- 2009 Yılları Arasında Mikro Kredinin Gelişimi

Tarih	Raporlama Yapan MFK Sayısı	Toplam Müşteri Sayısı	Ulaşılan En Yoksul Müşteri Sayısı
12/ 31/ 97	618	13,478,797	7,600,000
12/ 31/ 98	925	20,938,899	12,221,918
12/ 31/ 99	1065	23,555,689	13,779,872
12/ 31/ 00	1567	30,681,107	19,327,451
12/ 31/ 01	2186	54,932,235	26,878,332
12/ 31/ 03	2931	80,868,343	41,594,778
12/ 31/ 04	3164	92,270,289	66,614,871
12/ 31/ 05	3133	113,261,390	81,949,036
12/ 31/ 06	3316	133,030,913	92,922,574
12/ 31/ 07	3552	154,825,825	106,584,679
12/ 31/ 09	3589	190,135,080	128,220,051

Kaynak: Larry R. Reed, 2011, p. 44, <http://www.microcreditsummit.org/08.03.2011>.

Türkiye’de mikro kredi projeleri, il özel idareleri ve sivil toplum örgütleri tarafından yürütülmektedir. Türkiye’de ilk mikro kredi uygulamaları, 2002 yılında Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı (KEDV) tarafından, İstanbul ve Kocaeli’ndeki yoksul kadınlara mikro kredi vermek amacıyla kurulan MAYA mikro ekonomik destek işletmesince başlatılmıştır.

Diğer bir uygulama ise, Bangladeş merkezli Grameen Bankası'nın desteği ile Türkiye İsrافی Önleme Vakfı ve Diyarbakır Valiliği'nin 2003 yılında Diyarbakır'da başlattıkları Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı (TGMP)'dir.

3. Kocaeli'nde kentsel yoksulluk ve mikro finans uygulamaları

Ulaşım ağları ilintili avantajı ve İstanbul'a yakınlığı sebebiyle Kocaeli, yatırımcılar için bir cazibe merkezidir. Bu da birçok sanayi yatırımının Kocaeli'nde toplanmasına neden olmuştur. Hızla gelişen ve yoğunlaşan sanayileşme nedeniyle kent, ülke genelinde işsizler için adeta bir umut kenti haline gelmiştir. Önceleri bölgede istihdam ve kalkınma için yararlı görülen bu gelişme, günümüzde kentleşme ve kentleşme açısından bakıldığında sorun kaynağı haline almıştır (Kule ve Es, 2005: 274).

3.1. Kocaeli'nin ekonomik yapısı

1960'larda girdiği hızlı sanayileşme süreciyle birlikte önemli ölçüde göç alan Kocaeli, çeşitli ekonomik ve sosyal işlevler açısından İstanbul metropoliten alanının bir parçasını oluşturmaktadır (KOTO, 2011). 1960-1980 yıllarında hızla gelişen sanayi sektörü, tarım ve hizmet sektörünün yerini almıştır. Sanayinin Kocaeli'de yoğunlaşması ile başlayan yapılanma sonucunda bugün Türkiye imalat sanayi bağlamında Kocaeli, İstanbul'dan sonra ikinci sanayi metropolü olma özelliğini korumaktadır. İl Gayri Safi Yurt İçi Hasılası içerisinde sektörlerin dağılımı incelendiğinde, sanayinin payı % 73, hizmetlerin payı % 14, ticaretin payı % 9 ve tarımın payı % 3'tür (Bayraktutan, 2010: 20).

Dış Ticaret Müsteşarlığı verilerine göre, 2010 yılında Kocaeli'nin ihracatı 9,521 milyon dolara, ithalatı ise 22,638 milyon dolara ulaşmıştır (DTM, 2011a, 2011b). Aynı yıl için Türkiye ihracatının 113,979 milyon dolar ve ithalatının 185,541 milyon dolar olduğu göz önüne alındığında, Kocaeli'nin ülkenin dış ticaretindeki konumu açıkça görülmektedir.

3.2. Kocaeli nüfusunun özellikleri

2010 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre, Kocaeli nüfusu 1.560.138 olup, 1.459.772 kişi il ve ilçe merkezlerinden oluşan kentsel alanlarda yaşamaktadır. İl merkezi olan İzmit'te yaşayanların sayısı ise 315.734'tür (TÜİK, 2011). 1965-2010 yılları arasında Türkiye, Kocaeli ve Kocaeli kent nüfus değişimi Tablo-2'den izlenebilir.

Tablo 2: Türkiye ve Kocaeli'nde Nüfus (1965-2010; bin kişi)

Nüfus	1965	1970	1975	1980	1985	1990	2000	2007	2010
Türkiye	31.391	35.605	40.347	44.736	50.664	56.473	67.803	70.586	73.723
Kocaeli	335	385	477	596	742	936	1.206	1.437	1.560
Kocaeli Kent Nüfusu	136	188	255	318	411	582	723	894	1.459

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımları, <http://www.tuik.gov.tr/> / 20.02.2010.

1965-1970 yıllarında Kocaeli'nin kır nüfusu kent nüfusundan fazla iken, kentin sanayileşmeye başladığı 1970'li yıllardan itibaren kentsel alanda yaşayan nüfusun arttığı görülmektedir. Ancak 1999 depremi sonrasında kentsel alanlardan kırsal bölgeye yöneliş, kente ilk göç edenlerin kentin çevre köylerinden olması, kentsel bozulmadan duyulan rahatsızlık ve yüksek gelir grubundakilerin de aynı gerekçelerle yakın kırsalda yerleşmeleri, kır nüfusunun artmasına neden olmuştur (Kule ve Es, 2005: 276). 2010 yılı itibarıyla kent nüfusunun toplam nüfusa oranı % 93.5 olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye'nin 1965 yılında 31 milyon 391 bin kişi olan nüfusu, 2010 yılı itibarıyla yaklaşık 2.3 katı olan, 73 milyon 723 bin kişiye, Kocaeli'nin 335 bin kişi olan nüfusu ise yaklaşık 4.6 katı olan 1 milyon 560 bin kişiye ulaşmıştır. Kocaeli, bir kilometrekareye düşen kişi sayısı olarak ifade edilen nüfus yoğunluğu bakımından 432 kişi ile İstanbul'dan sonra nüfusun en yoğun olduğu ildir (TÜİK, ADNKS, 2010, 2011). Kentin nüfusunun artmasının en önemli nedeni göç oranının yüksek olmasıdır. Sadece 2009-2010 döneminde Kocaeli'ne 64.503 kişi göç etmiş; net göç ise 15.124 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2011).

15 yaş üzeri nüfusun eğitim durumu incelendiğinde, 50.857 kişinin okur-yazar olmadığı görülmektedir. Okuma-yazma bilmeyenlerin % 83'ü kadındır. Erkeklerin % 21'i, kadınların % 32'si ilkokul mezunudur. İlköğretim mezunu erkeklerin oranı % 21, kadınların oranı ise % 17'dir. Erkeklerin % 37'si, kadınların % 25'i ortaokul ve lise mezunudur. Erkeklerin % 1'i yükseköğretimi bitirmiş ve lisansüstü eğitimlerini tamamlamışken, kadınlarda bu oran % 0.1'dir (TÜİK, 2011).

2008 yılında Kocaeli'de işsizlik oranı % 11.6, işgücüne katılma oranı % 46.3, istihdam oranı % 40.9'du (TÜİK2008, 2011). 2009 yılında, kentte

işgücüne katılma oranı % 47, istihdam oranı % 39 ve işsizlik oranı bir önceki yıla göre % 5.4 artarak % 17 seviyesinde gerçekleşmiştir (TÜİK2009, 2011).

2009 yılında Kocaeli’de % 47 olarak gerçekleşen işgücüne katılma oranı, % 47.9 olarak tahmin edilen Türkiye geneli işgücüne katılma oranının altında kalmıştır. İşsizlik oranları karşılaştırıldığında Kocaeli’nde % 17 olan işsizlik oranı, Türkiye genelinde % 14 olan işsizlik oranının üzerindedir. İstihdam oranlarına bakıldığında ise, Kocaeli’nin % 39 olarak gerçekleşen istihdam oranının, Türkiye genelinde % 41.2 olan istihdam oranının altında kaldığını görülmektedir (TÜİK, 2010: 82). Bir sanayi kenti olan Kocaeli’nin işgücü verilerinin Türkiye ortalamasının altında kalması düşündürücüdür ve küresel krizin etkileriyle izah edilebilir.

İş istatistikleri ile ilgili açıklamalarda, TÜİK’in 2009 yılı Bölgesel Göstergeler Raporu’ndan yararlanılmıştır. Bu bağlamda, Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu ve Yalova illerinin oluşturduğu Kocaeli Bölge (TR42 bölgesi) verileri gösterge eşdeğeri olarak kullanılmıştır. 2009 itibariyle istihdam edilenlerin sektörel dağılımları incelendiğinde, 326 bin kişinin sanayi, 268 bin kişinin hizmet, 195 bin kişinin tarım ve 190 bin kişinin ticaret sektöründe olmak üzere, toplamda 978 bin kişinin istihdam edildiği görülmektedir (TÜİK, 2010: 82). İstihdam edilenlerin 626 bini ücretli, maaşlı ve yevmiyeli, 235 bini işveren ve kendi hesabına çalışan esnaf ve KOBİ, 117 bini ise ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır (TÜİK, 2010: 84). 15 yaş üstü nüfus için istihdam edilen kadın sayısı ise 251 bin olup kadın nüfusun toplam istihdam içindeki payı sadece % 25’tir (TÜİK İGİ, 2011). Kadınların kendi işlerini kurmalarına destek veren mikro kredi uygulamalarının yaygınlaşması, toplam istihdam içinde kadın istihdamının payını arttıracaktır.

Sosyal Güvenlik Kurumu verilerine göre, 2010 yılı Aralık ayı itibariyle Kocaeli’nde 342.524 kişi SSK, 43.034 kişi Bağ-Kur, 42.571 kişi Emekli Sandığı kapsamında çalışmakta olup 428.129 aktif çalışanın sosyal güvenlik kurumuna kaydı bulunmaktadır. Sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olmayan 58.073 kişi ise yeşil kart sahibidir (SGK AİB, 2011). Türkiye’de 2010 Aralık sonu itibariyle 9.395.185 bin kişinin yeşil kartı olduğu dikkate alındığında, Kocaeli’ndeki yeşil kart sahipliğinin görece azlığı, Kocaeli’nin yoksulluk seviyesiyle ilgili bilgi vermektedir.

Tablo 3: Türkiye ve Kocaeli Bölge’de Gelir Dağılımı (2003)

Gelire göre sıralı % 20’lik gruplar	Türkiye		Kocaeli Bölge	
	Milyon TL	%	Milyon TL	%
1. % 20	10 809 491 775	6,0	519 112 405	7,1
2. % 20	18 542 882 046	10,3	846 047 031	11,6
3. % 20	26 093 318 941	14,5	1 139 120 630	15,6
4. % 20	37 741 799 501	20,9	1 577 978 640	21,6
5. % 20	87 117 211 491	48,3	3 225 028 981	44,1
Toplam	180 304 703 755	100,0	7 307 287 687	100,0

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler 2009 (TR42) , Ankara: TÜİK Matbaası, 2010, s. 85

Tablo-3’te gelir dağılımı konusunda Kocaeli’nin % 47.6 oranında nüfusa sahip olduğu Kocaeli Bölge verileri kullanılmıştır. Kocaeli Bölge’de en düşük gelirli ilk % 20’lik dilim, milli gelirin % 7.1’ini alırken, en yüksek gelirli 5. % 20’lik dilim milli gelirin % 44.1’ini almaktadır. Son % 20’lik dilimin milli gelirden aldığı pay, ilk % 20’lik dilimin aldığı payın 6.2 katıdır. Türkiye genelinde ise bu oran 8.05’e çıkmaktadır. Kocaeli Bölge’de gelir adil bir biçimde dağılmamakla birlikte, bu veriler, Türkiye genelinden daha iyi bir görünüm sergilemektedir.

3.3. Kocaeli’nde kentsel yoksulluk ve yoksulluğu azaltmaya yönelik çalışmalar

Kocaeli’ne ait güncel yoksulluk verilerinin olmayışı, kent için yoksulluk profilinin çizilmesini zorlaştırmaktadır. TÜİK 2009 Yoksulluk Çalışması sonuçlarına göre, Türkiye genelinde 2006 yılından itibaren günlük geliri, satın alma gücü paritesine göre 1 doların altında olan nüfus bulunmamaktadır. Buradan hareketle, Dünya Bankası’nın sefalet sınırı olarak gördüğü “kişi başı günlük 1 doların altında bir gelirle yaşamak zorunda olan” nüfusun Kocaeli’de bulunmadığı saptanmıştır.

Tablo 4: Yoksulluk Sınırı Yöntemleri ve Türkiye’de Yoksulluk Oranları

Yöntemler	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Gıda Yoksulluğu (açlık)	1,35	1,29	1,29	0,87	0,74	0,48	0,54	0,48
Yoksulluk (gıda+ gıda dışı)	26,96	28,12	25,60	20,50	17,81	17,79	17,11	18,08
Kişi başı günlük 1 \$’ın altı (1)	0,20	0,01	0,02	0,01				
Kişi başı günlük 2.15 \$’ın altı (1)	3,04	2,39	2,49	1,55	1,41	0,52	0,47	0,22
Kişi başı günlük 4.3 \$’ın altı (1)	3,030	2,375	2,089	1,636	13,33	8,41	6,83	4,35
Harcama esaslı görelî yoksulluk (2)	14,74	15,51	14,18	16,16	14,50	14,70	15,06	15,12

Kaynak: TÜİK, 2009 Yoksulluk Çalışması Sonuçları, <http://www.tuik.gov.tr/03.02.2011>. (1) Satın alma gücü paritesine (SGP) göre hesaplama yapılmıştır. 2009 yılı için 1 \$’ın SGP’ne göre karşılığı olarak 0,917 TL kullanılmıştır. (2) Eşdeğer fert başına tüketim harcaması medyan değerinin % 50’si esas alınmıştır.

TÜİK’in 2009 Yoksulluk Çalışması Türkiye geneli verilerini kullanarak Kocaeli’deki mutlak ve görelî yoksul kişi sayısı, bu çalışma için tespit edilmeye çalışılmıştır. Tablo-4’te yer alan TÜİK 2009 verilerine göre, yoksulluk oranları 2.15 dolar altı gelir için % 0.22, 4.3 dolar altı gelir için % 4.35’tir. Görelî yoksulluk oranı ise % 15.12’dir (TÜİK 2009YÇS, 2011). Bu oranlar 1.560.138 olan Kocaeli nüfusuna uyarlandığında, 3.432 kişinin günlük 2.15 dolar, 67.866 kişinin ise günlük 4.3 doların altında gelirle yaşamak zorunda olduğu; görelî yoksul sayısının ise, 235.892 kişi olabileceği düşünülmektedir.

Kocaeli’de yoksulluğun azaltılmasında birincil öneme sahip olan Kocaeli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’nın amacı, kanunla kurulu sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olmayan ve bu kuruluşlardan aylık gelir almayanlara; küçük bir yardım veya eğitim-öğretim imkanı sağlanması halinde topluma faydalı hale getirilecek, üretken duruma geçirilebilecek

kişilere yardım sunmak ve sosyal adaleti pekiştirici tedbirler almak suretiyle, gelirin adil bir şekilde dağılımını sağlamaktır (KSYDV, 2011).

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi tarafından da yoksullara yönelik sosyal yardım politikası uygulanmaktadır. İhtiyaç sahipleri, Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü'ne fakirlik belgesiyle başvurdukları taktirde aynı yardım, nakdi yardım, gıda yardımı, giyim yardımı ve sağlık yardımı alabilmektedirler (KBB, 2011).

Yoksullara doğrudan yardım ve bağış yapmak yerine, yoksulların özellikle de yoksul kadınların üretim sürecine dahil edilerek gelirlerinin artırılmasını ve böylece yoksulluğun azaltılmasını sağlayan bir sistemi ifade eden mikro kredi uygulaması, Kocaeli'nde MAYA Mikro Ekonomik Destek İşletmesi ve İl Özel İdaresi tarafından yürütülmektedir. Bu bölümde veri sağlanabilen tek kurum olan Kocaeli İl Özel İdaresi'nin Mikro Kredi Projesi ele alınacak ve mikro kredi kullanan kadınlara yapılan anket sonuçları değerlendirilecektir.

3.3.1. Kocaeli il özel idaresi mikro kredi uygulaması

Türkiye'de valilikler, il özel idareleri aracılığıyla, 22.02.2005 tarihli ve 5302 sayılı İl Özel İdareleri Kanunu 6/a maddesine dayanarak mikro kredi faaliyetleri düzenleyebilmektedirler. Kanunun ilgili maddesi şu şekildedir:

“ İl Özel İdareleri mahalli müşterek nitelikte olmak şartıyla;

a) Sağlık, tarım, sanayi ve ticaret; ilin çevre düzeni planı, bayındırlık ve iskan, toprağın korunması, erozyonun önlenmesi, sosyal hizmet ve yardımlar, yoksullara mikro kredi verilmesi, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları; ilk ve orta öğretim kurumlarının arsa temini, binalarının yapım, bakım ve onarımı ile diğer ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin hizmetleri il sınırları içinde, yapmakla görevli ve yetkilidir” (RG, 2005).

Kocaeli İl Özel İdaresi, bu yasal dayanağı kullanarak 1 Temmuz 2009 yılından itibaren yoksul girişimci kadınlara yönelik mikro kredi projesini başlatmıştır. Bu proje, Kocaeli İl Özel İdaresi'nin hiçbir dernek ya da vakıfla ortaklığı olmadan, kendi bütçesiyle yürütülmektedir.

3.3.1.1. Mikro kredi kullanma şartları

18 yaşından büyük, başvuru tarihi itibarıyla en az 1 yıldır Kocaeli'de oturan, geçimini sağlayacak bir iş yapan ya da iş yapma fikri olan, dar gelirli (düzenli geliri olmayanlar ile geliri ve sosyal güvencesi olduğu halde hane içinde kişi başına düşen aylık geliri asgari ücretin üçte birini geçmeyen) beş kadından oluşan gruplar mikro kredi başvurusunda bulunabilmektedir. Grupta yer alan kadınlarda aranan özellikler, aynı muhtarlığa bağlı olmaları, yakın akraba olmamaları, bankalardan kredi kullanamamaları, gelir getirici

bir işi başlatma ya da var olanı geliştirme çabasında olmaları, bilgi, beceri ve yeteneklerine inanmalarındır. Bireysel başvurular kabul edilmemekte; sadece grup başvuruları dikkate alınmaktadır. Bu sayede alınan kredilerin diğer üyeler tarafından amacına uygun bir biçimde kullanılmasının takibi ve grubun kendi kendini kontrol etmesi sağlanmaktadır. Üyelerden biri taksitini ödeyemediği takdirde diğer üyeler bu sorumluluğu üstlenmektedir (KİÖİ, 2009).

Mikro kredi almak isteyen kişi(ler), istenen basit belgelerle Mikro Kredi Bürosu'na bizzat gelerek, telefon ya da internet üzerinden grup adına başvuruda bulunabilmektedirler. Proje yürütücüsü tarafından yapılan ön görüşmeyle, grup üyesi olma şartlarını taşıyan ve yaptıkları ya da yapacakları işin kredi kullandırmaya uygun olduğu tespit edilen gruplara proje eğitimi için randevu verilmektedir.

Mikro kredi kullanabilmek için İzmit ilçesinde üç gün, diğer ilçelerde en çok iki gün süreli mikro kredinin tanıtıldığı ve grup üyelerinin sosyal incelemelerinin yapıldığı eğitim programı yürütülmektedir (KİÖİ, 2010: 2). Zorunlu eğitimin ilk gününde, İl Özel İdaresi tanıtılmakta, proje yürütücüsünün görevi anlatılmakta, üyeler tarafından grup lideri ve yardımcısı seçilmekte ve grup üyelerinin sosyal incelemesi yapılmaktadır. Eğitimin ikinci gününde, mikro kredi sisteminin kuralları, düzeni ve işleyişine ilişkin bilgiler verilmektedir. Son gün ise, ilk iki günün değerlendirilmesi yapılarak anlaşılmayan konular üzerinde durulmakta ve projenin kavranması suretiyle eğitim tamamlanmaktadır.

Her üye hakkında, proje yürütücüsünün eğitimde yapmış olduğu gözlem, görüşme ve belgelere göre, mikro kredi talebinde bulunanların kişisel, ailevi bilgileri, sosyo-ekonomik şartları, konut durumları, faaliyette bulunacakları işin özellikleri ve geri ödemelerine uygun kredi miktarını belirten sosyal inceleme raporu hazırlanmaktadır.

Sosyal inceleme raporları, kişiye özel olması sebebiyle "Gizli" notuyla dosyalara eklenmektedir. İkametgah belgesi, kimlik fotokopisi ve başvuru formundan oluşan kişisel dosya, il özel idaresi genel sekreteri, ilgili daire başkanı ve bütçe müdüründen oluşan komisyona sunulmaktadır. Her hafta kredi başvurularını değerlendirmek amacıyla toplanan komisyon, sosyal inceleme raporundaki bilgilere göre, üyeye kredi verilip verilemeyeceğini ve verilecekse miktarını belirlemektedir. Kredilerin onaylanması durumunda sonuç, üyelere telefonla bildirilmektedir (KİÖİ, 2010: 3).

Komisyonun onayından sonraki 6. iş gününde mikro krediler, önce grup üyelerince seçilen grup lideri ve yardımcısı ile üyelerce belirlenen üçüncü kişiye, mikro kredi bürosunda üyelerin şahitliğinde Borç Para Dağıtım ve Sözleşme Belgesi imzalatılarak elden teslim edilmektedir (KİÖİ,

2010: 3). Bir sonraki hafta ise kalan iki üyeye grup liderinin şahitliğinde kredileri verilmektedir. “Üyeler, mikro krediyi aldıklarında İdare tarafından hazırlanan borçlanma sözleşmesine, birbirine garantör olarak imza atmak suretiyle borçlandırılır (KİÖİ, 2009: Madde 13). Kredi limitleri, yapılacak işe bağlı olarak 200 ile 1000 lira arasında değişebilmektedir.

3.3.1.2. Mikro kredilerin geri ödenmesi

Kredi geri ödemeleri, kredi teslim edildikten bir hafta sonra başlamakta ve 50 haftada tamamlanmaktadır. Kocaeli İl Özel idaresi tarafından, ödemelerde ek para ya da faiz talep edilmemektedir. Projeye olan ilginin belki de en önemli nedeni, kredilerin faizsiz oluşudur.

Aldığı krediyi düzenli ödeyenlere ve işlerinde başarı sağlayanlara ikinci kez aynı miktarda ya da artırımlı mikro kredi verilebilmektedir (KİÖİ, 2010: 4). İkinci kez kredi almanın şartları, ödemelerin düzenli yapılması, grubun en az üç kişiden oluşması ve grupta yeni üye bulunmamasıdır. İkinci kez kredi kullanmak isteyenler, kendi mahallelerinden en az üç kişiden oluşan bir grup oluşturamadıkları takdirde komisyonun onayı doğrultusunda, başka mahalleden ödemelerini düzenli yapmış üyeler ile grup oluşturabilmektedirler.

İl Özel İdaresi tarafından düşük gelirli kesime finansal hizmetlerin yanı sıra sosyal hizmetler de sunulmaktadır. Özellikle mikro kredi eğitimleri sırasında okuma yazma bilmeyenlere, ailesinde engelli yakını olanlara, aile içi şiddete maruz kalanlara yönelik bilgilendirme ve yönlendirmelerde bulunmaktadır. Tablo-5’te yer alan veriler, İl Özel İdaresi’nden alınmış olup, “Mikro Kredi Projesi”nin gelişim sürecini yansıtmaktadır.

Tablo 5: Kocaeli’de Mikro Kredi Projesinin Gelişimi

Göstergeler	Temmuz 2009	Aralık 2009	2010
Kredi Kullanan Üye Sayısı	15	391	974
Dağıtılan Kredi Miktarı (TL)	13,900	352,200	1,070,700
Kişi Başına Kredi Miktarı (TL)	926	900	1,099
Kredi Kullanan Kadın Oranı (%)	100	100	100
Kredilerin Geri Dönüş Oranı (%)	100	100	99
Personel Sayısı	3	4	6

1 Temmuz 2009 yılında 15 yoksul kadına 13,900 TL verilerek başlatılan Mikro Kredi Projesi, 2009 yılı sonu itibariyle 391 kadına ulaşmış ve toplamda 352,200 TL tutarında kredi kullanılmıştır. 391 kadından 63'ü terzi, el işi, çocuk giysisi (triko-örgü), çeyizlik eşya, yapma çiçek üretimi, halı dokumacılık, balık ağı örme işi, ayakkabı imalatı ve börek, ekmek, pasta yapımından oluşan işlem ve üretim alanlarında; 86 kadın ise kıyafet, nevresim ve açık deterjan satışı, sebze ve meyve satışı, halı, kilim, kumaş alım ve satımı, ikinci el eşya alım satımından oluşan ticaret alanında faaliyet göstermişlerdir. 223 kadın seyyar satıcılık yapmakta, giysi, çeyiz eşyası, kozmetik malzeme, battaniye ve yorgan satışı gerçekleştirmiştir. Güzellik merkezi ve kantin işleten, dükkanlarında dikiş diken, bijuteri ve kuaförlük yapan 19 kadın desteklenmiştir. 2009 yılı itibariyle kredilerin geri dönüş oranı % 100 olarak gerçekleşmiştir (KİÖİ, 2010a: 3).

2010 yılında 974 kredi kullanıcısından 827'si ilk kez, 147'si ise işini geliştirip, borcunu düzenli ödemiş olan ve ikinci kredilerini kullanan kadınlardan oluşmaktadır. Projenin başladığı Temmuz 2009'dan 2010 yılı sonuna kadar toplam 1365 kişiye 1.422.900 TL tutarında mikro kredi kullanılmıştır (KİÖİ, 2011: 68). Proje, Kocaeli'nin İzmit, Başiskele, Dilovası, Gebze, Karamürsel, Kartepe, Gölcük, Derince ve Körfez ilçelerinde uygulanmaktadır.

Mikro kredi projesi kapsamında, toplumda güvenilirlikleri konusunda önyargılı davranılan, finansal hizmetlerin sunulmadığı 280 yoksul Roman kadına da kredi kullanılmıştır (KİÖİ, 2011: 68). Toplumun dışladığı bu insanlar, borçlarını düzenli ödeyerek ve işlerini geliştirerek, kendilerine fırsat verildiği takdirde neler başarabileceklerini gösterme fırsatı bulmuşlardır.

3.3.2. Mikro kredi kullanıcılarına yönelik saha araştırması

3.3.2.1. Araştırmanın amacı

Bu araştırmanın amacı, Kocaeli İl Özel İdaresi'nin mikro kredi uygulamalarının, kentsel yoksulluğun azaltılmasındaki etkinliğini ve kredi kullanıcılarının ekonomik ve sosyal hayatlarında meydana gelen değişimi tespit edebilmektir.

3.3.2.2. Araştırmanın evreni, yöntemi ve örneklem

Araştırmanın evrenini, Kocaeli İl Özel İdaresi'nden mikro kredi alan yoksul kadınlar oluşturmaktadır. Saha araştırması, İl Özel İdaresi saha sorumlularının Kocaeli'nin İzmit, Derince, Dilovası, Körfez ve Gebze ilçelerinde yaptıkları kredi tahsilatları sırasında, röportaj-anket yöntemiyle gerçekleştirilmiştir.

2010 yılı sonu itibariyle Kocaeli İl Özel İdaresi'nden mikro kredi alan 1365 kişiden 102'siyle görüşülmüş; kentsel yoksulluğun azaltılmasında mikro kredi uygulamalarının katkısının belirlenmesi hedeflenmiştir. Hipotezimizin test edilmesi için kullanılan parametreler, mikro kredi kullanımından önceki ve sonraki gelir düzeyleri ile harcama ve tasarruflarda meydana gelen değişimdir.

3.3.2.3. Araştırma Bulguları

Ankete katılan 102 kadının % 11.8'i 18-26 yaş, % 27.5'i 27-35 yaş, % 30.4'ü 36-44 yaş, % 19.6'sı 45-53 yaş ve % 10.8'i 54 ve üzeri yaş grubuna dahildir. 18 yaşını doldurmuş her yoksul kadın mikro kredi imkanlarından faydalanabilmektedir.

Tablo 6: Mikro Kredi Kullanıcılarının Yaş Dağılımı

	18-26	27-35	36-44	45-53	54 +	Toplam
Frekans (n)	12	28	31	20	11	102
Yüzde (%)	11.8	27.5	30.4	19.6	10.8	100

Tablo-6'dan görüldüğü üzere, mikro kredi talep eden kadınların önemli bir bölümü genç ve orta yaşlılardan oluşsa da, İl Özel İdaresi özellikle 55-70 yaş arası iş yapmak isteyen yoksul yaşlı kadınların mikro kredi gruplarına dahil edilerek kredi kullanımını desteklemektedir (KİÖİ, 2011: 67).

Tablo 7: Mikro Kredi Kullanıcılarının Eğitim Durumu

	Okur-yazar değil	Okur-yazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Toplam
Frekans (n)	17	12	59	7	6	1	102
Yüzde (%)	16.7	11.8	57.8	6.9	5.9	1	100

Ankete katılanların eğitim durumları incelendiğinde (Tablo-7), mikro kredi kullanan kadınların yarısından fazlasının (% 57.8) ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. Klasik bankacılık sistemindeki karışık prosedürlerin ve anlaşılması zor sözleşmelerin mikro kredi sisteminde var olmayışı, okur-

yazar olmayan kesimin de finansal sistem içerisine kolaylıkla dahil olmasını sağlamaktadır.

Tablo 8: Mikro Kredi Kullanıcılarının Medeni Durumu

	Evli	Bekar	Boşanmış/ Dul	Toplam
Frekans (n)	93	4	5	102
Yüzde (%)	91.2	3.9	4.9	100

Ankete katılan mikro kredi kullanıcılarının % 91.2'si evlidir. Bekar ve dul kadınlardan oluşan % 8.8'lik kesim ise hayat mücadelesini bir erkeğin parasal desteği olmadan sürdürmektedir. Oranlardan da anlaşılacağı gibi, evli kadınlar iş hayatına daha kolay katılabilmektedir.

Tablo 9: Çocuk Sayısı

	Yok	1	2	3	4 ve üstü	Toplam
Frekans (n)	4	13	34	35	16	102
Yüzde (%)	3.9	12.7	33.3	34.3	15.7	100

Mikro kredi kullanan kadınların % 34.3'ü 3, % 33.3'ü 2 çocuk sahibidir. 4 ve daha fazla çocuğu olanların oranı % 15'tir. Özellikle bu vatandaşlarımızın aile planlaması konusunda bilinçlendirilmesi için daha fazla çalışma yapılması gerekmektedir.

Deneklerin % 43.1'i Kocaeli doğumlu olup doğduklarından itibaren Kocaeli'nde yaşamaktadır. Geriye kalan % 56.9'luk kesim ise, Kocaeli dışında doğup Kocaeli'ne sonradan göç edenlerden oluşmaktadır. Bu veri, kentin niteliği ve yoksulluk-göç ilişkisini aydınlatmaktadır.

Tablo 10: Kocaeli'ne Göçte Farklı Kentlerin Payı

İller	Frekans (n)	Yüzde (%)	İller	Frekans (n)	Yüzde (%)
Erzurum	5	8.6	Rize	1	1.72
Kars	12	20.6	Yozgat	1	1.72

İstanbul	6	10.34	Bolu	2	3.44
Sivas	1	1.72	Artvin	3	5.17
Muş	3	5.17	Bursa	6	10.34
Bitlis	1	1.72	Çankırı	1	1.72
Kastamonu	1	1.72	Ardahan	2	3.44
Mardin	1	1.72	Amasya	1	1.72
Malatya	2	3.44	Bilecik	1	1.72
Adapazarı	6	10.34	Trabzon	1	1.72
Toplam	58	100			

Mikro kredi kullanan kadınların % 20.6'sı Kars'tan, % 10.34'ü İstanbul'dan, % 10.34'ü Adapazarı'ndan, % 10.34'ü Bursa'dan, % 8.6'sı ise Erzurum'dan Kocaeli'ne göç etmiştir. Göç kaynağı iller arasında, Muş, Artvin, Malatya, Bolu, Ardahan, Sivas, Bitlis, Kastamonu, Mardin, Rize, Yozgat, Çankırı, Amasya, Bilecik, Trabzon ve Ağrı da bulunmaktadır.

Tablo 11: Kocaeli'ne Göç Sebebi

	İş bulma ümidi	Sağlık nedeni	Eğitim	Terör	Evlenme	Toplam
Frekans(n)	31	-	-	-	27	58
Yüzde(%)	53.4	-	-	-	46.6	100

Kocaeli'ne göç sebepleri arasında ilk sırada iş bulma ümidi yer almaktadır. Kocaeli'nin bir sanayi kenti olması, işsiz yoksulları kente çekmektedir. Evlenerek Kocaeli'ne yerleşmek ikinci sıradadır. Sağlık, eğitim ya da terörden dolayı Kocaeli'ne göç beyanı olmamıştır. Burada önemle üzerinde durulması gereken nokta, ekonomik sebepler yüzünden Kocaeli'nin sürekli göç alıyor olmasıdır. Özellikle ekonomik gerekçelerle Kars, Erzurum gibi doğu şehirlerimizden, Kocaeli'ne yapılan göçlerin, beklentileri karşılayamadığı ve mikro kredi uygulamalarının, yoksulluktan kurtulmak için bir çözüm olarak görüldüğü belirlenmiştir.

Tablo 12: Mikro Kredi Kullanıcılarının İkamet Ettikleri İlçeler

	İzmit	Derince	Dilovası	Gebze	Körfez	Toplam
Frekans (n)		53	6	11	7	102
Yüzde (%)	24.5	52.0	5.9	10.8	6.9	100

Ankete katılanların % 52'si Derince'de, % 24.5'i İzmit'te, % 10.8'i Gebze'de, % 6.9'u Körfez'de ve % 5.9'u Dilovası'nda ikamet etmektedir. Mikro kredi uygulamasına, Derince'den yoğun ilgi vardır. Saha sorumluları, özellikle Derince'deki kadınların kredilerini düzenli geri ödediklerine dikkat çekmektedir.

Deneklerin % 60.8'i evlerinin aile büyüklerine, dolayısıyla kendilerine ait olduğunu ve bu sebeple kira vermeden oturabildiklerini belirtmişlerdir. Yapılan gözlemler sonucunda konutların tek katlı, bahçeli ve onarım ihtiyacı olan gecekondulardan oluştuğu tespit edilmiştir.

Tablo 13: Aynı Evde Yaşayan Kişi Sayısı

	2	3	4	5 ve üstü	Toplam
Frekans (n)	6	14	26	56	102
Yüzde (%)	5.9	13.7	25.5	54.9	100

Tablo-13'ten görüldüğü üzere, ankete katılanların yarısından fazlası (% 54.9'u) 5 ve daha fazla kişiden oluşan kalabalık aile yapısına sahiptir. Hanehalkı büyüklüğü arttıkça yoksulluk riski de arttığına göre, mikro kredi kullanımının kalabalık ailelerde yoğunlaşması doğal karşılanmalıdır.

Tablo 14: Ailedeki Çalışan Sayısı

	1	2	3	4	Toplam
Frekans (n)	85	14	1	2	102
Yüzde (%)	83.3	13.7	1	2	100

Ailede yaşayan kişi sayısı fazla olmasına rağmen, ankete katılanların % 83.3'ünde sadece 1 kişinin ve bunların büyük bir kısmının asgari ücret ve altında bir ücretle çalışması, ailelerin yoksul olma gerekçesini açıklamaktadır.

Ankete katılanların % 40.2'si SSK'lı, % 6.9'u Bağ-kur'lu, 1 kişi ise Emekli Sandığı'na tabidir. Deneklerin % 29.4'ü yeşil kartları sayesinde sağlık hizmetlerinden yararlanabilmektedir. Herhangi bir sağlık güvencesi olmayanların oranı % 22.5'tir. Deneklerin % 51.9'unun sosyal güvencesiz yaşadığı görülmektedir.

Tablo 15: Herhangi Bir Sosyal Güvenlik Kurumuna Kayıt Durumu

	SSK	Bağ-kur	Emekli Sandığı	Yeşil Kart	Hiçbiri	Toplam
Frekans (n)	41	7	1	30	23	102
Yüzde (%)	40.2	6.9	1	29.4	22.5	100

Araştırma kapsamındaki yoksul kadınların % 77.5'i mikro krediden önce banka kredisine başvurmadığını, % 20.6'sı banka kredisine başvurduğunu, % 2'si ise başvurduğunu ancak teminat gösterememesi sebebiyle kredi alamadığını belirtmiştir.

Tablo 16: Banka Kredisine Başvurmama Nedeni

	Banka kredilerine güvenmiyorum	Bankaların uyguladıkları faiz oranlarını ödeme gücüm yok	Bankaların kredi verme prosedürleri çok karışık	Toplam
Frekans (n)	13	50	16	79
Yüzde (%)	16.5	63.3	20.2	100

Mikro krediden önce bankadan kredi kullanmayan 79 kadının banka kredisine başvurmama nedenleri arasında % 63.3 ile ilk sırada bankaların uyguladıkları faiz oranlarını ödeme güçlerinin olmayışı yer almaktadır. Kadınların % 20.2'si bankaların kredi verme prosedürlerinin anlaşılmasız olduğunu gerekçe göstererek, % 16.5'lik kesim ise, güvensizlikleri nedeniyle bankalara başvurmadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 17: Mikro Kredi Sisteminden Haberdar Olma Biçimi

	İl Özel İdaresi'nden	Televizyondan	Komşulardan, arkadaşlardan	Toplam
Frekans (n)	6	2	94	102
Yüzde (%)	5.9	2	92.2	100

Deneklerin % 92.2'si komşularından/arkadaşlarından, % 5.9'u İl Özel İdaresi'nce yapılan tanıtım faaliyetlerinden, % 2'si ise televizyondan duyarak mikro kredi sisteminden haberdar olmuştur.

Tablo 18: Mikro Krediye Başvurma Amacı

	Yeni bir iş kurmak	Mevcut işi geliştirmek	Ailemin borçlarını ödemek	Toplam
Frekans (n)	29	66	7	102
Yüzde (%)	28.4	64.7	6.9	100

Ankete katılan kadınların % 64.7'si halihazırda yapmakta oldukları işlerini büyütme, % 28.4'ü yeni bir iş kurmak ve % 6.9'u ailesinin borçlarını ödeyebilmek amacıyla mikro krediye başvurmuştur. Mikro kredi, deneklerin % 93.1'i tarafından gelir getirici bir faaliyette kullanılmak üzere talep edilirken, % 6.9'u tarafından bir iş kurmak ya da var olan işini geliştirmek amacıyla değil, ailenin borçlarının ödenmesinde kullanılmıştır. Anket sırasında yapılan görüşmede bir kullanıcı, mikro krediyi oğlunun bankaya olan kredi borcunu ödeyebilmek için aldığını ifade etmiştir ki, bu durum amaç dışı kullanım düzeyinin düşüklüğünü yansıtmaktadır.

Deneklerin % 72.5'i daha önce bir iş deneyiminin olduğunu, % 27.5'i ise bir işte çalışmadığını belirtmiştir. Mikro kredi uygulamasının sağladığı ekonomik destek, daha önceden çalışmış ya da çalışmamış her kadının, fırsat verildiği takdirde ekonomik hayatta söz sahibi olabileceğini vurgulamaktadır.

Tablo-19'da kadınların aldıkları mikro kredilerle faaliyette buldukları iş kolları görülmektedir. Kadınların % 37.4'ü el işi yapıp satmakta, % 15.2'si giysi alıp satmakta, % 14.1'i çeyizlik eşya alıp satmakta,

% 13.1'i bohçacılık yapmakta, % 6.06'sı dikiş dikmekte, % 4.04'ü kozmetik ve temizlik ürünleri alıp satmakta, % 4.04'ü perdecilik ve % 2.02'si ise kuaförlük yapmaktadır. Kilim satan, halı dokuyan, kırtasiyecilik yapan ve kantin işleten 1'er kadın bulunmaktadır.

Tablo 19: Faaliyette Bulunulan İş Kolları

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Elişi yapım ve satımı	37	37.4
Kilim satımı	1	1.01
Kırtasiyecilik	1	1.01
Kuaförlük	2	2.02
Bohçacılık	13	13.1
Çeyizlik eşya alım satımı	14	14.1
Dikiş dikimi	6	6.06
İpek halı dokumacılık	1	1.01
Giysi, çamaşır alım satımı	15	15.2
Kozmetik, temizlik ürünü alım satımı	4	4.04
Kantin işletmeciliği	1	1.01
Perdecilik	4	4.04
Toplam	99	100

Ankete katılanların % 81.4'ü ilk kez, % 18.6'sı ise ikinci kez kredi kullanmıştır. İkinci krediler, ilk kredi geri ödemelerinin 50 haftada tamamlanmasından sonra verilmektedir. Temmuz 2009'da başlayan projede, iki kez kredi en çok Ocak 2011 itibariyle verilmiştir.

Tablo 20: Çalışmaya Başladıktan Sonra Yaşantılarında Meydana Gelen Değişim

	Kendime güvenim arttı	Daha mutluyum	Daha yorgunum	Sosyalleştim	Toplam
Frekans (n)	61	28	-	10	99
Yüzde (%)	61.6	28.2	-	10.1	100

Mikro kredi kullanarak çalışmaya başlayan kadınlara, hayatlarında nasıl bir değişiklik meydana geldiği sorusuna verilen cevaplar, Tablo-20'de yer almaktadır. Kadınların % 61.6'sı çalışmaya başladıktan sonra özgüvenin arttığını, % 28.2'si daha mutlu olduğunu, % 10.1'i ise sosyalleştiğini belirtmiştir.

Tablo 21: Mikro Kredi Kullanmadan Önce Ailenin Aylık Gelir Durumu

	100-299	300-499	500-699	700+	Toplam
Frekans (n)	15	34	32	19	100
Yüzde (%)	15	34	32	19	100

Mikro kredi kullanmadan önce ailenin aylık gelirinin deneklerin % 15'inde 100-299 TL, % 34'ünde 300-499 TL, % 32'sinde 500-699 TL ve sadece % 19'unda 700 TL'nin üzerindedir.

Tablo 22: Ailenin Mikro Krediden Sonra Aylık Gelir Durumu (TL)

	100-299	300-499	500-699	700+	Toplam
Frekans (n)	1	2	32	65	100
Yüzde (%)	1	2	32	65	100

Mikro kredi kullanımından sonra ise ailelerin gelir durumunda iyileşmeler göze çarpmaktadır. 100-299 TL geliri olan kişi sayısı 15'ten 1'e, 300-499 TL geliri olan kişi sayısı 34'ten 2'ye düşmüştür. 500-699 TL geliri olan kişi sayısı aynı kalmakla birlikte, 700 TL'den daha fazla gelir elde eden kişi sayısı 19'dan 65'e çıkmıştır. Bu verilerden hareketle, mikro kredinin aile

gelir düzeyini arttırdığı ve yoksulluğu azaltma hedefinde büyük ölçüde başarıya ulaşıldığı söylenebilir.

Tablo 23: Mikro Kredinin Yapılan Ekonomik Faaliyete Etkisi

	Ürün çeşitliliği arttı	Kar arttı	Satışlar arttı	Toplam
Frekans (n)	51	16	25	92
Yüzde (%)	55.5	17.4	27.1	100

Anket sorusuna cevap veren 92 kadının % 55.5'i kullandıkları krediler neticesinde ürün çeşitliliğinin arttığını, % 17.4'ü karının yükseldiğini ve % 27.1'i ise satışlarının arttığını ifade etmiştir.

Tablo 24: Mikro Kredi Uygulamasında Karşılaşılan Sorunlar

	Kredi miktarı yetersiz	Geri ödemelerde zorlanıyorum	Ürettiklerimi pazarlamada sorun yaşıyorum	Hiçbir sorun yaşamadım	Toplam
Frekans(n)	6	9	1	86	102
Yüzde(%)	5.9	8.8	1	84.3	100

Mikro kredi uygulamasında herhangi bir sorun yaşanıp yaşanmadığına ilişkin soru, ankete katılan kadınların tamamı tarafından yanıtlanmıştır. Deneklerin % 84.3'ü hiçbir sorun yaşamadığını, % 8.8'i ise kredi geri ödemelerinde zorlandığını belirtmiştir. Deneklerin % 5.9'u kredi miktarının yetersizliğinden yakınırken, sadece 1 kişi ürettiklerini pazarlamada sorun yaşadığını ifade etmiştir.

Anket vesilesiyle gerçekleşen diyaloglarda, geri ödemelerin kredi verildikten 1 hafta sonra başlamasının, yeni bir iş kuran katılımcılar için zorlayıcı olduğu belirtilmiştir. Ayrıca mikro kredi kullanıcıları, haftalık geri ödemelerin aylık taksitler halinde yapılmasının daha uygun olacağını düşünmektedirler. Ancak sistemi başarılı kılan nedenlerden biri, ödemelerin haftalık esasa göre yapılmasıdır. Daha önce düzenli geliri olmayan dar gelirli kesimin marjinal tüketim eğilimi çok yüksek olduğundan, eline geçen geliri harcama eğilimi, yüksek gelirli bireylere göre daha fazla olacaktır. Bangladeş'te faaliyet gösteren Grameen Bankası'nın kuruluş aşamalarında operasyonel maliyetleri düşüreceği göz önüne alınarak 15 günlük ve bir

aylık geri ödeme periyotları denense de başarılı olunamamıştır (Çak, 2007: 111).

Tablo 25: Mikro Kredi Kullandıktan Sonra Gıda, Eğitim, Sağlık vb. Harcamalarda Değişim

	Değişim olmadı	Biraz yükseldi	Çok yükseldi	Düştü	Toplam
Frekans(n)	20	77	-	5	102
Yüzde(%)	19.6	75.5	-	4.9	100

Tablo-25 ve Tablo-26'da görüleceği üzere, mikro kredi kullanarak çalışmaya başlayan ya da işini geliştiren kadınların eskiye göre daha fazla gelir elde etmeleri, harcama ve tasarruf miktarının artmasına neden olmuştur. Deneklerin % 75.5'i harcamalarının biraz da olsa yükseldiğini; % 79.4'ü tasarruflarında bir miktar artış yaşandığını ifade etmişlerdir.

Tablo 26: Mikro Kredi Kullandıktan Sonra Tasarruflarda Değişim

	Değişmedi	Biraz arttı	Çok arttı	Azaldı	Toplam
Frekans(n)	20	81	-	1	102
Yüzde(%)	19.6	79.4	-	1	100

Mikro kredi kullanmadan önceki yaşam standartlarıyla karşılaştırıldığında deneklerin % 81.4'ü mikro kredi kullandıktan sonra yaşam kalitesinin biraz yükseldiğini belirtmişlerdir.

Tablo 27: Mikro Kredilerin Yaşam Kalitesine Etkisi

	Değişmedi	Yaşam kalitem biraz yükseldi	Yaşam kalitem çok yükseldi	Yaşam kalitem düştü	Toplam
Frekans(n)	9	83	9	1	102
Yüzde (%)	8.8	81.4	8.8	1	100

Ankete katılanların % 82.4'ü mikro kredi kullanımından dolayı çok memnun olduklarını söylerken % 13.7'si memnuniyet düzeyini orta olarak

nitelendirmiş; sadece % 3.9'u uygulamadan pek memnun olmadıklarını dile getirmişlerdir.

Tablo 28: Mikro Kredi Kullanımından Duyulan Memnuniyet

	Çok	Orta	Pek değil	Hiç değil	Toplam
Frekans (n)	84	14	4	-	102
Yüzde (%)	82.4	13.7	3.9	-	100

Deneklerin % 98'i başkalarına bu imkandan faydalanmasını önerirken, % 2'den daha azı, mikro krediyi başkalarına tavsiye etmemektedir.

Son olarak, anket sırasında yaptığımız gözlemlerde, bir kere mikro kredi kullananların ikinci kez başvurma isteğinde oldukları görülmüştür. Kredi geri ödemelerinin yüksek düzeylerde olması, gelecekte mikro kredi uygulamalarının yaygınlaşması açısından umut vericidir. Ayrıca, mikro kredi kullanıcılarının memnuniyet düzeyi, Kocaeli İl Özel İdaresi Mikro Kredi Projesi'nin kısa dönemde başarıya ulaştığını göstermektedir.

Sonuç ve Öneriler

İnsanlığın en eski sorunlardan biri olan yoksulluk, günümüz dünyasında da güncelliğini korumakta ve sorunu çözmeye yönelik çabalar devam etmektedir. Yoksullukla mücadelede, 1970'li yıllarda Muhammed Yunus'un Bangladeş'teki yoksul kadınları hedef alarak başlattığı mikro kredi projesi, 2000'li yıllarda dikkatleri çekmiş; 2005, BM tarafından "Mikro Kredi Yılı" olarak ilan edilmiştir.

Dünya uygulamalarında, mikro finansmanın gerek kırı gerekse kentsel kesimde, istihdamı artırarak ve gelir seviyesini yükselterek yoksulluğun azaltılması amacına hizmet ettiği görülmektedir.

Bu çalışmada yoksulluk kavramı, yoksullukla mücadele yaklaşımları içinde mikro finansın yeri ve Kocaeli İl Özel İdaresi tarafından uygulanan mikro kredi projesi üzerinde durulmuş; 2010 yılı sonu itibarıyla İl Özel İdaresi'nden mikro kredi kullanan 1365 kadından 102'siyle gerçekleştirilen anket sonuçları analiz edilmiştir.

Anket sonuçlarına göre, mikro kredi kullanarak ekonomik bir faaliyette bulunan kadınların gelir düzeylerinin, harcamalarının ve tasarruflarının arttığı tespit edilmiştir. Bu parametreler, "Kentsel yoksulluk, mikro kredi uygulamalarıyla azaltılabilir", yönündeki hipotezimizin doğrulandığını göstermektedir. Böylece mikro kredi uygulamalarının, kentsel yoksulluğun azaltılmasında etkili bir politika aracı olduğu söylenebilmektedir. Ayrıca,

mikro kredinin, yoksul kadınların sadece gelir düzeyini değil, özgüvenini de arttırarak bireysel gelişimi ve refahına katkıda bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmanın bulgularından hareketle şu önerilerde bulunulabilir:

i. Ülkemizde İl Özel İdareleri, 5302 sayılı İl Özel İdareleri Kanunu uyarınca yoksullara mikro kredi vermeye yetkilidirler. Ancak, sivil toplum kuruluşlarının mikro kredi uygulamalarına dair yasal bir düzenlemenin bulunmaması, mikro finans kuruluşları arasında farklı düzenlemelere yol açmaktadır. Bu nedenle mikro kredi yönteminin, hukuki altyapısının oluşturulması zorunludur.

ii. Kocaeli İl Özel İdaresi, mikro kredi projesini kendi bütçesiyle yürütmektedir. Bu projeye, yardımsever kişi ve kuruluşların bağışları kabul edilebilirse daha çok yoksula ulaşılacaktır.

iii. Kaynak bulma gücünü ortadan kaldırmak için, ticari bankaların da mikro finans sektörüne girişleri teşvik edilmelidir.

iv. Yoksul kadınların çalışma hayatına dahil edilmesine imkan sağlayan mikro kredi uygulamaları, kadınlara yönelik iş ve meslek eğitimini de içermelidir. Mikro finans kuruluşları, faaliyette bulunulacak iş alanlarının belirlenmesi aşamasında kadınlara rehberlik hizmeti sunmalıdır.

v. Kredi kullanıcılarının, ürünlerini pazarlama aşamasında karşılaştıkları zorlukları ortadan kaldırmak amacıyla bu kimselere yönelik satış yerleri oluşturulabilir. Böylece üretilen ürünlerin pazarlanması sorunu, önemli ölçüde çözüme kavuşturulmuş olur.

vi. Kırsal kesimde uygulanacak mikro kredi programları, kentsel yoksulluğun nedenlerinden biri olan kırdan kente göçü engelleyerek, o bölgedeki insanların işsizlik sorununa çözüm olacaktır. Yoksulluğun azaltılmasında kullanılan bir yöntem olan mikro finansman, yoksulluğun önlenmesi amacına da hizmet edecektir.

vii. Hedef kitesini, yoksulların, özellikle de yoksul kadınların oluşturduğu mikro finansman, yoksulluk sınırı yakınlarında bulunan, çalışan ya da bir iş yapabilme becerisi olan yoksulların yoksulluktan kurtulmaları için bir politika aracı olabilirken, muhtaç ve çalışamayacak durumda olanlar için sosyal yardım politikalarının devreye sokulması gerekmektedir.

Kaynakça

- Aktan, Coşkun Can, "Yoksulluk Sorununun Nedenleri ve Yoksullukla Mücadele Stratejileri "http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/dorduncubol/yoksulluk-nedenleri.pdf /15.09.2010.
- Altay, Asuman (2007). "Küreselleşen Yoksulluk Olgusunun Önlenmesinde Mikrofinansman Yaklaşımı". Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi, 44(510).
- Anonim,"Yoksulluğun Önlenmesinde Mikro Kredi Uygulamaları ve Türkiye", http://www.comcec.org/EN/belge/arsiv/pdf/TURKEY/pdf /7.05.2010.
- Bayraktutan, Yusuf (2010). Bilişim Kenti Kocaeli Çalıştay Raporu. Kocaeli: Kocaeli Ticaret Odası Yayını.Yayın No: 8.
- Buğra, Ayşe (2009). Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye'de Sosyal Politika. 3. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çak, Demet (2007). Kalkınmanın Finansmanının Sağlanmasında Mikrokredi Yöntemi. (Basılmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DTM (Dış Ticaret Müsteşarlığı, 2011a). "İhracatçı Firmaların İllere Göre Dağılımı". http://www.dtm.gov.tr/10.02.2011.
- DTM (2011b). "İthalatçı Firmaların İllere Göre Dağılımı", http://www.dtm.gov.tr/10.02.2011.
- DPT, (2007). Dokuzuncu Kalkınma Planı Gelir Dağılımı ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Ankara: DPT Yayını.
- Es, Muharrem ve T. Güloğlu, "Bilgi Toplumuna Geçişte Kentlileşme ve Kentsel Yoksulluk", http://www.planlama.org/new/makaleler/bilgi-toplumuna-geciste-kentlilesme-ve-kentsel-yoksulluk-istanbul-orneği.html/22.01.2011.
- Gökyay, Çağatay, "Türkiye'de Mikro Kredi Uygulamaları ve İstihdama Yansımaları", http://statik.iskur.gov.tr/tr/rapor_bulten/uzmanlik_tezleri.pdf / 10.01.2011.
- Gündoğan, Naci (2008). "Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele". Ankara Sanayi Odası Dergisi, (Ocak / Şubat).
- Hashemi, Syed and Lamia Morshed (1997). "Grameen Bank: A Case Study", Who Needs Credit? Poverty and Finance in Bangladesh (Ed.Geoffrey Wood and Iffath A. Sharif), New York & London: Zed Books.

- IYOM (International Year of Microcredit, 2005), "What are the objectives of the International Year of Microcredit?", http://www.yearofmicrocredit.org/pages/whyayear/whyayear_learnabout_year.asp/28.04.2010.
- Joassart-Marcelli, Pascale (2005). "Working Poverty in Southern California: Towards an Operational Measure". *Social Science Research*, 34.
- Kocaeli İl Özel İdaresi (2009), Mikro Kredi Uygulama Yönetmeliği.
- Kocaeli İl Özel İdaresi (2010), Mikro Kredi Kullandırma Talimatı.
- Kocaeli İl Özel İdaresi (2010a), Mikro Kredi Bürosu Haftalık Kredi Raporu (19.02).
- Kocaeli İl Özel İdaresi (2011), Faaliyet Raporu 2010, Kocaeli İl Özel İdaresi Yayınları, Yayın No: 8.
- Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, "Sosyal Hizmetler", <http://www.kocaeli.bel.tr/Content.aspx?ContentID=20496&CategoryID=2425/2.04.2011>.
- Kocaeli Ticaret Odası, "Ekonomi", <http://www.koto.org.tr/Icerikdetay.asp?id=82/02.04.2011>.
- Korkmaz, Esfender (2004). Mikro Kredi Modeli Yoluyla Yoksulluğun Azaltılması: İstanbul Örneği. Yayın No: 32. İstanbul: İTO Yayınları.
- Korkmaz, Turhan ve Fatih Bayramoğlu (2007). "Yoksullukla Mücadelede Mikro Finans Modeli ve Mikro Finans Kuruluşlarının Finansal İşlevleri". *Muhasebe ve Finansman Dergisi (MUFAD)*, 34: 98-112.
- Kule, Hüner ve Muharrem Es (2005). "Türkiye'de Kentsel Yoksulluk: Kocaeli Örneği". *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. 49: 259-300.
- La Torre, Mario, and A.G. Vento, *Microfinance*, New York: Macmillan, 2006.
- Okumuş, Şaduman (2010). *Dünyada ve Türkiye'de Mikro Finansman ve Yoksulluğun Azaltılması*. Yayın No: 31. İstanbul: İTO Y.
- Reed, Larry R (2010). *State of the Microcredit Summit Campaign Report* http://www.microcreditsummit.org/SOCR_2011_EN_web.pdf/08.03.2011.
- Sarısoy, İdris ve Selçuk Koç (2010). "Türkiye'de Kamu Sosyal Transfer Harcamalarının Yoksulluğu Azaltmadaki Etkilerinin Ekonometrik Analizi". *Maliye Dergisi*, 158:326-348.
- SGK, "Aylık İstatistik Bülteni", http://www.sgk.gov.tr/sgkshared/dokuman/istatistik/2010_12_bulten.pdf/17.04.2011.

- Şenses, Fikret (2006). Küreselleşmenin Öteki Yüzü. 4. Baskı, İstanbul: İletişim Y.
- TÜİK, (2010). Bölgesel Göstergeler (TR42). Ankara: TÜİK Y., 2010.
- TÜİK, “2009 Yoksulluk Çalışması Sonuçları”, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=6365/03.02.2011>.
- TÜİK, “Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları”, <http://report.tuik.gov.tr/reports/8.04.2011>.
- TÜİK, “İl Düzeyinde Temel İşgücü Göstergeleri 2008”, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=8370/20.02.2011>.
- TÜİK, “İl Düzeyinde Temel İşgücü Göstergeleri 2009”, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=6275/20.02.2011>.
- Türkdoğan, Orhan (2003). “Türk Toplumunda Yoksulluk Kültürü”, Yoksulluk, 1. Ulusal Yoksulluk Sempozyumu, 31 Mayıs-1 Haziran 2003, Cilt I, İstanbul: Deniz Feneri Derneği Yayınları, 104-109.
- Yunus, Muhammed (2003). Yoksulluğun Bulunmadığı Bir Dünyaya Doğru (Çev: Gülden Şen). İstanbul: Doğan Kitapçılık
- RG (Resmi Gazete, 2005), 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, Tarih: 22.02.2005, Sayı: 25745.

URBAN POVERTY AND MICRO FINANCE: THE CASE OF KOCAELI

Yusuf BAYRAKTUTAN*
Merve AKATAY**

Abstract

Defined as providing low-scale credits, funds, and such basic financial services to poor individuals by banks, non-governmental organizations, credit unions, and related official agents of financial system, instead of aid/charity, microfinance is a popular policy approach towards poverty reduction. Kocaeli is a leading city of Turkey, in terms of per capita income. Yet, its demographic characteristics places urban poverty among the top priority problems waiting for urgent solution. This paper aims to study the argument that urban poverty could be reduced by applying micro credits at Kocaeli context, and determine the contributions of this policy instrument.

Keywords: Urban poverty, micro credits, Kocaeli

JEL Codes: D63, H75, I38, O18

* Prof. Dr., Kocaeli University IIBF Department of Economics Umuttepe/Kocaeli
e-mail: ybayraktutan@kocaeli.edu.tr

** Graduate student, Kocaeli University Institute of Social Sciences. This paper was derived from the graduate thesis of the second author, supervised by the first.